

Bet-Adini

Bet-Adini

Bet-Adini, Assurlular ve İbraniler kaynakları tarafından, eponymi *Adn* olan, “memnuniyet” anlamına gelen bir isme sahip olan, Arami klanı ve kabile devletine verilmiş olan bir addır. Bu devlet O. Fırat bölgesinde yer almakta olup G. Babilonya’daki Bit-Adini’den ayrılmalıdır.

Bu kuzeydeki Bet-Adini devleti, ilk kez, 899'da Huzirina'yı fethettikten sonra, kralından haraç aldığı, Adad Nirari II'nin yıllıklarında geçer.

Bu devlete ilişkin daha erken döneme ilişkin kayıtlar SLM III'ün yıllıklarından, çıkarılabilir. SLM III yıllıklarından, Ashur-rabi II (1012-972) zamanında, Pitru veya Pidru ve Mutkinu'nun, ^{kur} Arimu kralı tarafından fethi'ne değinilmektedir. Gerçekte, bu iki şehir, SLM III'ün yıllıklarında Bet-Adini kralı olan Ahuni'nin başkenti modern Tell Ahmar olan Til-Barsip'e yakındırlar. Ancak, ^{kur} Arimu kralı olarak Pitru ve Mutkinu'nun fethi, Bet-Adini'den uzak ayrı bir krallığı düşündürür.

Bet-Adini
Til-Barsip:
Aramice *Tršbyb*)
Masuwari: (hiyeroglif Luvice)

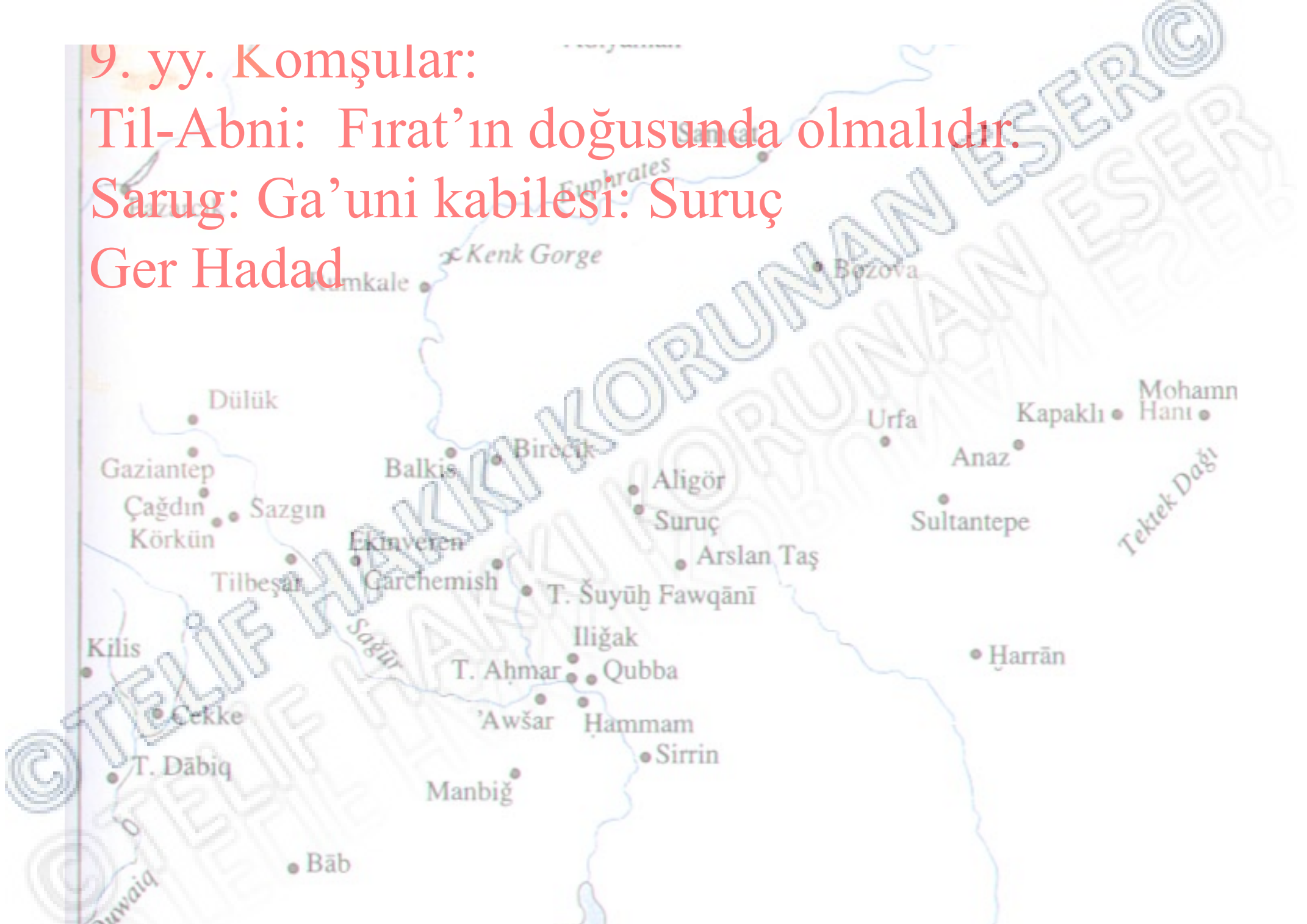

9. yy. Komşular:

Til-Abni: Fırat'ın doğusunda olmalıdır.

Saruç: Ga'uni kabilesi: Suruç

Ger Hadad

Hakimiyet Alanı:

SLM III, TP I'in olasılıkla 1104-1087 yılları arasında, geçişi kontrol etmek amacıyla, Fırat'ın iki yakasındaki **Mutkinu** ve Pitru'yu işgal ettiğini belirtir. Kendisinin de bu bölgeyi yeniden kazandığını ve özellikle Pitru'nun yerinin, Sacur'un Fırat'a döküldüğü batı yakasında olduğunu yazar. Karşıdaki şehir ise Mutkinu idi.

Pitru: Hammam aş-Şagir

Mutkinu: Tel Hamis:

^{uru}A-li-gu: **Aligör**/11 Nisan

Eldeki veriler Bet-Adini'nin 9. yy. in ilk yarısında çok geniş bir hakimiyet alanı olduğunu göstermektedir. Ancak ilk zamanlarda bu alan Fırat'ın doğusu ile sınırlıydı. Batıya genişleme ASN II'nin hükümlerinin ikinci döneminde ve kısa bir zaman dilimi içinde olmuş olmalıdır.

858'de Bet-Adini, O. Fırat'da şimdiki Adıyaman'dan güneydeki Habur'un ağzına ve Karkamış'ın çevresine kadar geniş bir alana hükmetmekteydi. Kuzeyde küçük Til Abni isimli Arami krallığına ve G. Hititli Kummuh, batıda Gurgum, Pattin ve Bet-Gus, güneyde ise Hama ve Lugath, doğuda da Laqe krallığına ve Balık'teki Arami prensliklerine kadar dayanmaktaydı.

• Bozova

• Urfa

• Anaz

• Sultantepe

• Kapaklı

• Mohammed
• Hani

Tektek Dağı

an Taş

ī

• Harran

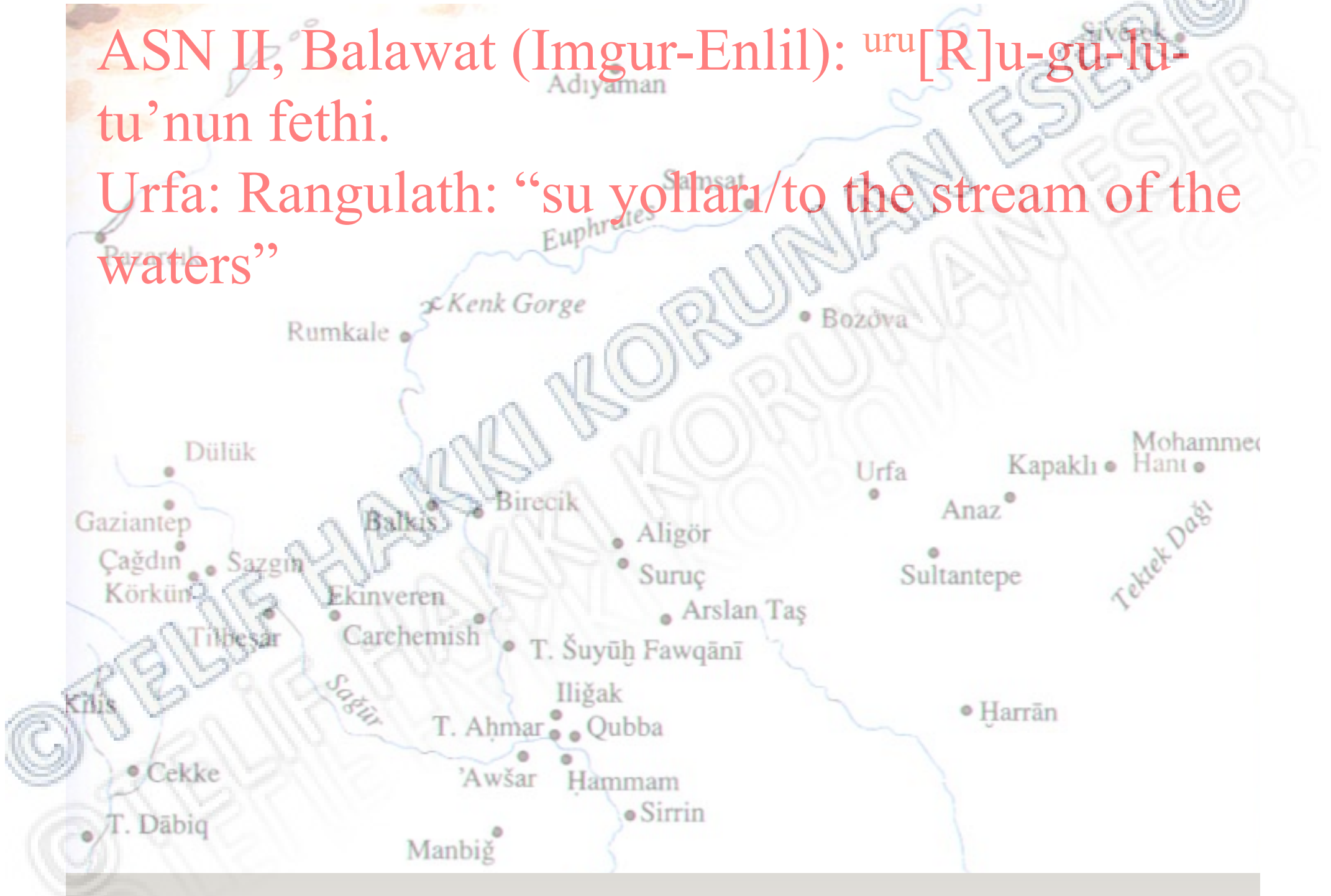
Balikh

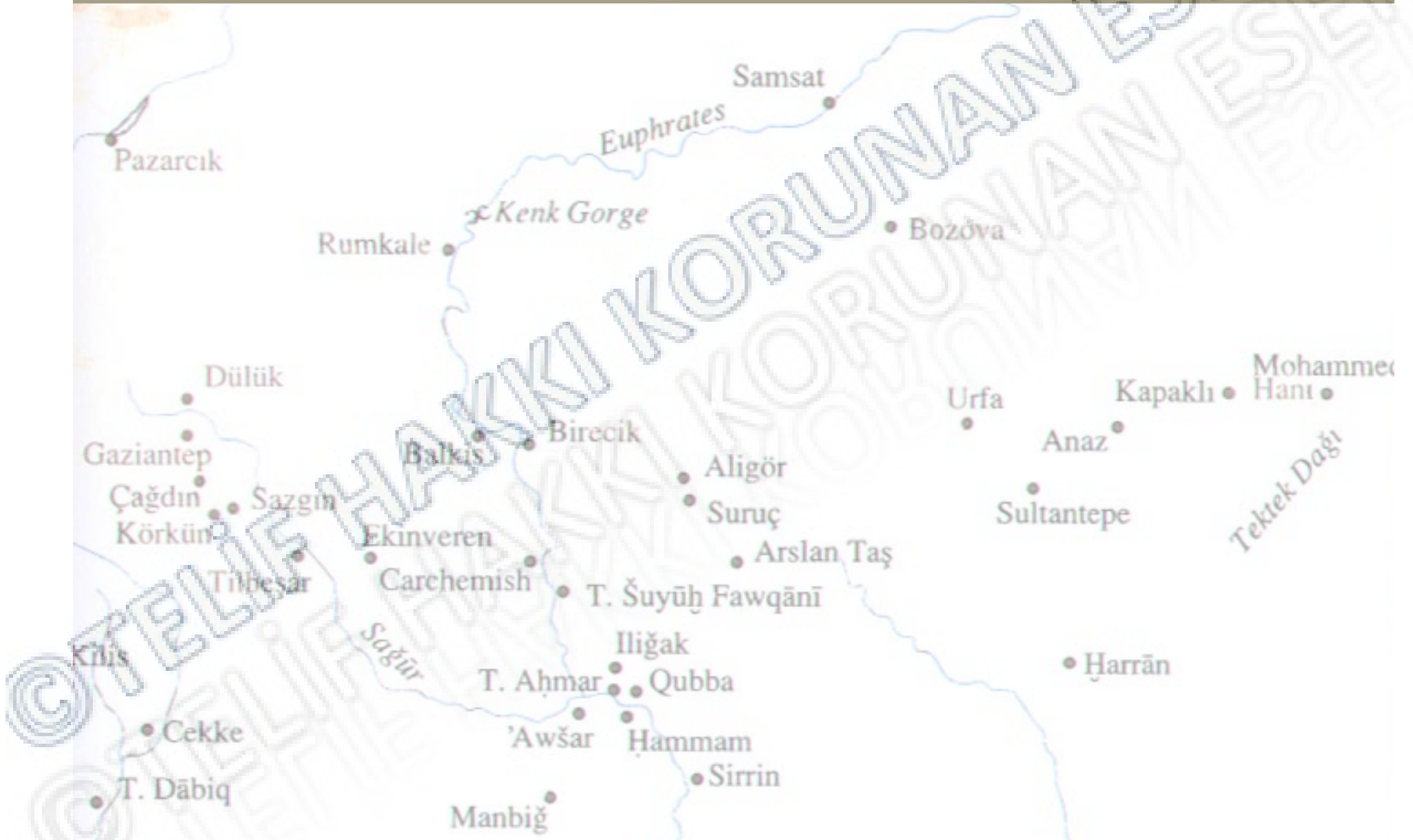
© TELİF HAKKI KORUNAN ESER ©

ASN II, Balawat (Imgur-Enlil): ^{uru}[R]u-gu-lu-tu'nun fethi.

Urfa: Rangulath: “su yolları/to the stream of the waters”

Arslantaş: Thureau-Dangin: Hadattu

Tell Haġib, Tell Karus: ?

^{uru}Kap-ra-bi: Kapaklı

Dur: Anaz

^{uru}*La-la-te*: Hasam Dağı Harran ve Habur arasında, Tektek Dağlarında.

Kenk Boğazı: 856'da Şittamrat Dağında Ahuni esir alınmış olduğu yerdir.

“Benim kuveetli silahlarımın ışıltısından korktu, şehri terketti ve canını kurtarmak için Fırat'ı geçti. Dağın tepesindeki, Fırat'ın kıyısındaki, gökte cennetten bir bulut gibi süzülen Şittamrat Dağını kendine üs olarak seçti. Bir diğer yıl kendini kovaladım, dağın tepesini çevirdim, onun şehrinin ortasında onunla çarpıştım. Efendim Assur'un korkusu ve aurası, hepsinin üstünden geldi, hepsini kovaladım ve Fırat boyunca kovalayıp kendi ülkemin insanları arasında saydım.”

uruBur-mar-‘-na:

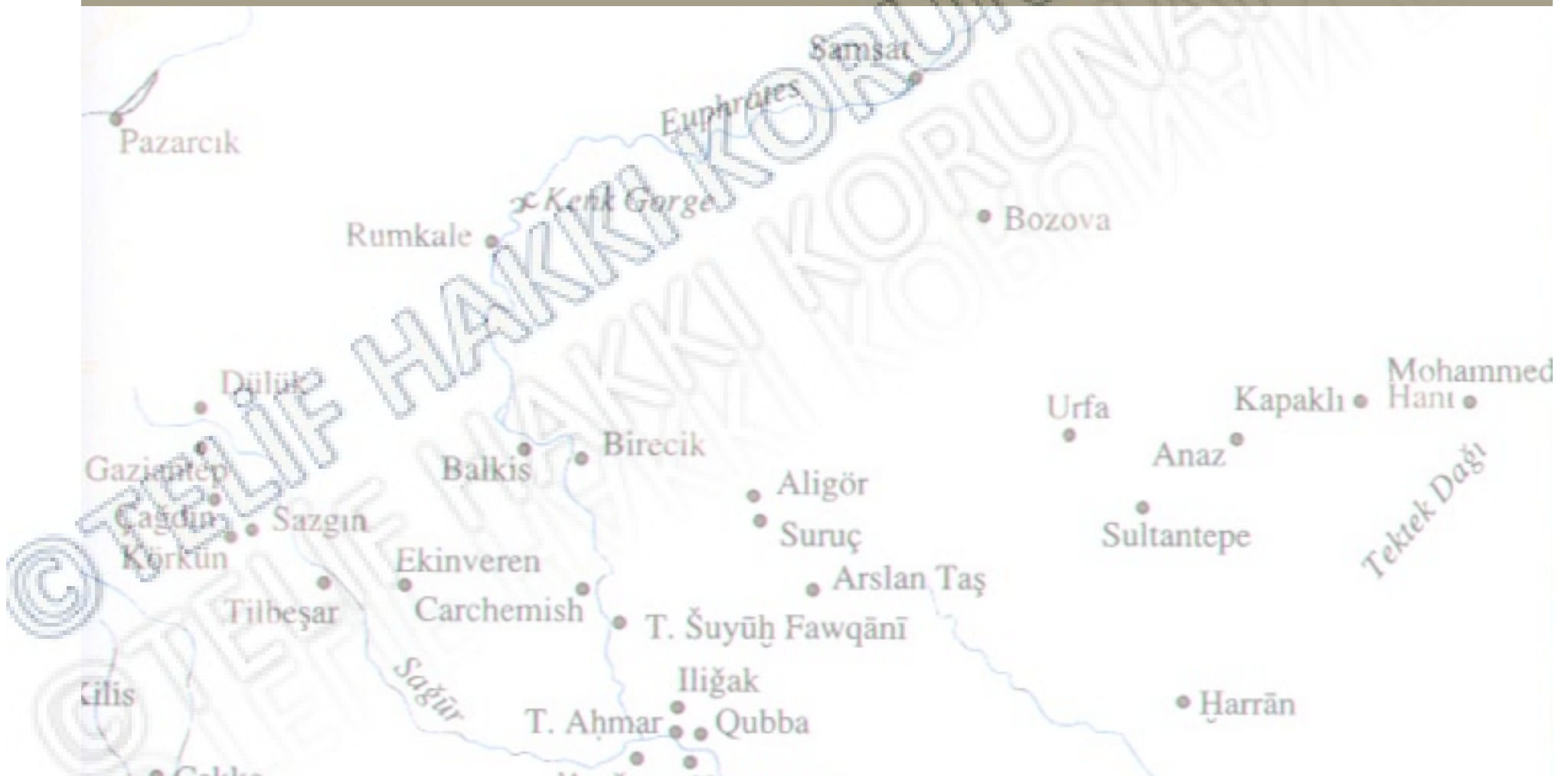
Şuyuq Fawqani, Tell Ahmar'ın 15 km kuzeyinde ve Karkamış'ın 5 km uzağında, Fırat üzerinde.

Πορσικα: Balkis

uru[Du-li]qa-a: Dülük

uruTa-gi[...], :Çağdın

uru *Su-u-ru-un*: Sazgın

uru *Pa-tal-pa*, veya *uru* *Pa-ri-pa*: Tilsevet/

uru *Til-Baše-re-e*: Til Başar

uru *Da-bi-gu*: Tel Dabiq.

Tell Ahmar 1 yazıtı:

G. Hitit hanedanının listesini ve üç adet “saray valisi”nin listesini verir. G. Hitit hanedanı 4 kuşaktır:

Hapatilas,

Hapatilas’ın oğlu,

onun oğlu **Ariyahinas** ve

onun oğlu **Hapatilas** (steldeki yazıtı yazdıran kral).

Saray valilerinin listesi Hapatilas’ın ölümüyle başlar;

adı verilmeyen birisi gücü ele geçirir ve yerine daha

sonra oğlu (Ariyahinas’ın oğlu? ile birlikte)

Hamiyatas ve

ondan sonra da **oğlu** geçer.

Bunnens'e göre, Hapatilas'ın oğlu'nun yerine bir usurpator tahta geçti.

Bu usurpatorun oğlu Hamiyatas tahta Ariyahinas'ın oğlunu taşıdı. Onun yerine de Ariyahinas'ın oğlu geğmiş olmalıdır.

Til Barsip'te meydana gelen bu karışıklık şöyle çözümlenebilir.

Hamiyatas'ın oğlu: Ahuni?

Ahuni, kendisi tahta geğmemesi gerekirken, idareyi ele almaya kalkışır, buna karşı koyan eski hanedandan gelen Ariyahinas'ın oğlu Assur'un yardımı ile tahta geçer.

Ahuni 855'de Şittamrat Dağı'nda yakalanıp tanrıları, askerleri ve savaş arabalarıyla birlikte Assur'a sürülmüştür.

Onun kaderi SLM III'ün yazıtlarında belirtilmemiştir ve bu da belki onun Ariyahinas'ın oğluna teslim edildiğini ve Til Barsip'te 855 veya 854'de kafasının kesilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Ahuni≈ASN II

Eğer 9. yy. a ait bu tablo doğru ise, o zaman, Ariyahinas'ın oğlu ismen de olsa tahtta olduğunda 856'daki Assur fethine rağmen G. Hitit artistik ve epikrafik aktivitelerinin yaşaması anlaşılabilir.

856' SLM III'ün Urartu seferini ve Til Barsip'in fethini konu edinen epik bir şiirde:

“küstah hizmetkar, Adini'nin oğlu”, “Büyük Til Barsip Şehri”nin, SLM III önünde diz çökmüş G. Hititli kralı “Hatti kralı”.

Arslantaş kapı arslanı üzerinde:

Assurca, Aramice, Luvice

Kar Salmanasar'ın valisi: Ninurta bel-uşur: Masuwari

Arami kabile liderlerinin, Hapatilas'ın ölümünden sonra gücü ele geçirdikleri olasıdır.

Hapatilas

ca. 925

(Hapatilas'ın oğlu)

Ariyahinas

usurpator

ca. 925-900

Ariyahinas'ın oğlu

Hamiyatas

ca. 900-870

“

Ahuni

ca. 870-856

“

ca. 856-853

SLM III

ca. 853

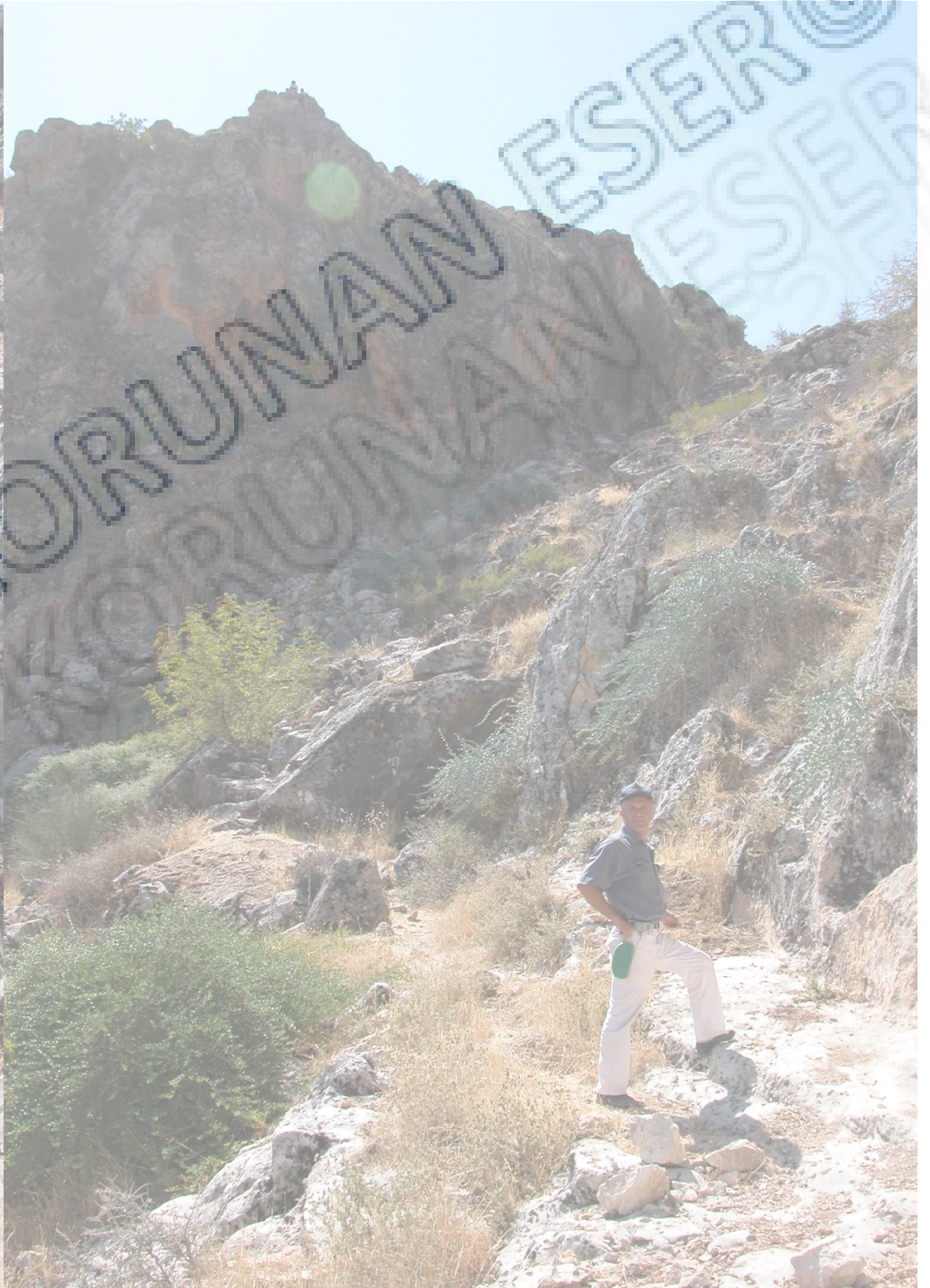

HASAM KAVMI: Y. Mezopotamya kökenlidir ve adını da Harran'ın doğusundaki Hasam ülkesinden almıştır.

Burası E. Babil itinerary metninde geçen ve Harran'ın B. Habur'a doğru iki gün yürüyüş mesafesi kadar doğusundaki kurA-sa-am ile aynı olmalıdır. Daha sonra III. Salmasar'ın Assur'dan Til Barsip'e giderken Hasamu tepeliklerini ve Harran nüfus kayıtlarında adı geçen Ha-sa-me isimli kasabadan geçtiğini biliyoruz.

RUQAHAEANLAR:

12. yy. ın ortalarında, bir Arami kavmi olan ve ülkeleri **Assur'un güneyinde Aşağı Zap ile Dicle'nin birleştiği yere lokalize edilen Ruqahaean'lar** yaşamaktadır.

Asur ülkesinin kalbinde yer almasına, Asur kültürünün etkinliği beklenmesine karşın, isimleri 8. yy. da halen Batı Semitik ve kısmen Aramcadır.

Ashur-dan II (934-912) zamanında tespit edilmiştir ve buraya daha 12. yy. ın başlarından itibaren, Ninurta-tukulti-Ashur (ca. 1133) zamanında veya hemen ondan önce yerleşmişlerdir. Zira, Ninive'de bulunmuş olan bir O. Asur metninde, krala gönüllü hediye getiren Ruqa-ha-ia isminde bir beyden söz eder.

Bu dağınık bilgiler, 13. yy. da Y. Mezopotamya'da Aramiler'in yaşadığını, önceleri onların Tunç çağının dağ şehirlerini ve yarı-kurak bölgelerini işgal ettiklerini, daha sonra da Hanigalbat'ın yıkılışını ve Assur'a bağlanmasının avantajını kullandıklarını gösterir. Bu, karışık orijinli Arami kavimlerinin önünü açmıştır. Daha sonra Fırat ve Dicle'nin vadilerine ve onların teritorlarına sızarak Assur'un rakibi olmuşlardır.

Aramca konuşan insanların nasıl Aramili olarak tanındığını bilmiyoruz. Dur-kurigalzu'da bulunan 13. yy. a ait mektupta isimleri geçen Aramca konuşan Hi-ra-na ve Ha-as-mi kavimlerinin 13. yy. da bir araya geldiklerini ve resmi Asur terminolojisine 12. yy. ın sonlarında Tiglatpileser I zamanında (1114-1076) "Aramiler" olarak girdiği düşünülebilir.

Dağınık bilgiler Aramileri Yakın Doğu tarihinde yaklaşık 200 yıl boyunca, aktif olarak rol aldığını, Assur ve Babil'e karşı bir tehdit oluşturduğu görülebilir.

Aramilerin, 13. yy. da başlayan bir süreçte Önasya'nın demografik ve ekolojik krizin (Mısır Anadolu'ya çok miktarda tahıl gönderir.) sonucu gelişen ve Yakın Doğu'nun politik güçlerine karşı koyan tek bir güç olarak tarihte yer almışlardır.

Deniz Kavimleri'nin göçü, Hitit İmparatorluğu'nun sona ermesi ve Aramilerin yerleşik alanlara girmesi, daha sonra Anadolu'yu acılara boğan olayların nedenidir.

Yazılı kaynakların susması erken Arami tarihi hakkındaki bilgilerimizi sınırlar. Bu karışıklık veya karanlık ortak 10. yy. da sona erer. Asur, askeri seferleri hakkında daha fazla bilgi sunmaya başlar. İbrani kaynakları da daha fazla tarihi bilgi vermeye başlar. Bu dönemde de Aramiler bir başkent etrafında toplanmış birkaç küçük devlet veya federasyon oluşturmuş durumdadır.